

Mummoni Talossa

KATJA JUHOLA

Katja Juhola

Mummoni Talossa

Johdannossa kerron kirjallisen lopputyöni pohtivan näyttelyni ”Mummoni Talossa” eri puolia Seinäjoen taidehallissa. Luvussa 2 Näyttelyni ulottuvuudet esittelen kuinka taidenäyttelyni sai alkusysäyksensä, ja miten se kehittyi, ja mitkä ovat sen materiaaliset ja henkiset osa-alueet. Luvussa *Kotiseutu ja suomalaisuus* käsittelen kotiseudun ja yhteiskunnan vaikutusta itseeni sekä yleisemmällä tasolla verraten tekemisiäni muiden taiteilijoiden kokemuksiin. Selvitän, mikä on kotiseudun ja perheen merkitys minun näyttelyssäni, ja otan esimerkeikseni muutamia suomalaisia kuvataiteilijoita, jotka ovat työskennelleet samankaltaisten tunteiden parissa. Luvuissa *Installaatio* ja *symbolit taiteessa* käsittelen installaatiota taiteenmuotona ja sen käsitettä. Esittelen muutamien suomalaisten taiteilijoiden installaatiota ja niistä muodostuvien symboleiden merkityksiä. Vertaan näitä omaan tekemiseeni ja selvitän, mitä symboleita minun installaatiostani löytyy. Esittelen myös vaatteet ja kankaat vahvana elämän, kuoleman ja ihmisyyden symboleina niin omassani kuin muiden taiteilijoiden tuotannossa. Luvussa *Valokuvaterapia*, esittelen henkilökohtaisten albumikuvien käyttöä taiteessa ja terapiassa. Tarkoitukseni ei ole psykologisoida omaa tekemistäni, mutta silti raotan ovea siitä kuinka syvissä vesissä tällaisen teeman kanssa olen uinut. Esittelen aiheen suomalaisia pioneereja, eli Jaana Partasen ja Miina Savolaisen tuotantoa, sekä voimauttavan kuvan ja valokuvaterapian periaatteita. Luvussa 3 Juurilla, on omia muistikuviani lapsuudestani ja läheisistäni sekä haastattelujani äitini ja isoäitini kanssa. Pidän itse tätä lukua merkityksellisenä taiteeni syntymisen kannalta. Luvussa 4 Taiteellinen työskentely olen esitellyt tekniikoitani ja teoksieni syntyä ja siihen liittyvää ajattelua. *Syanotypia* luvussa esittelen tämän tekniikkani. Tein syanotypialla kuvia poikani vaippaharsoille isoäitini albumikuvista. Videoinstallationsi esittelyssä tekstiosuus muistuttaa lukua Juurilla, koska kyse on jälleen muistamisesta ja sen dokumentoinnista. Viimeisessä ala-luvussa *Serigrafia eli silkkipaino* esittelen omien

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULUN TAIDEAKATEMIA

kuvataiteen koulutusohjelma

2010 | 49 sivua

Ohjaajat: Ilona Tanskanen ja Taina Erävaara

ASIASANAT: Kuvataide, Albumikuvat, Installaatio, Eteläpohjalaisuus, Sukujuuret, Syanotypia, Serigrafia, Isovanhemmat, 70-luvun lapsuus

Katja Juhola

In My Grandmother's House

In the introduction I tell how my literary thesis work studies the dimensions of my artistic thesis works at Seinäjoki art exhibition hall. In chapter 2 Dimensions of my exhibition I demonstrate how my exhibition got started, how it developed and what are the material and emotional fields of the exhibition. In chapter *home district and Finnishness* I work on the influences of my home areas and society on myself as well as on more common level by comparing my work to experiences of other Finnish artists. I look into the importance of my home area and family for my exhibition. As an example I use some Finnish artists, who have been working with same kind of emotional issues. In chapter *Installation and symbols of art* I study installation as an art form and its concept. I present some Finnish artists' installations and the meaning of their symbols. I compare these to my own work and explain what are the symbols that can be found in my installation. Also I present cloths as a strong symbol for life, death and humanity in my own art as well as in other artists' production. In chapter *photography as therapy*, I consider the use of private family album photographs in art and therapy. I don't intend to psychologize myself, but I slightly open door to show how deeply I am involved in this theme. I present Finnish pioneers of this art form: Jaana Partanen and Miina Savolainen and explain facts of photography as a therapy form. In chapter 3 The roots, there are private memories of my childhood and my family as well as interviews with my mother and grandmother. I think this chapter has great importance for my exhibition. In this chapter I am on a very personal level. In chapter 4 Artistic working, I present my techniques and creation of my works as well as my thoughts related to it. The sections of the exhibition are: *cyanotype* prints of my grandmother's old photographs applied to my son's diaper blankets. In the presentation of my video installation the literary part resembles that of the chapter "The Roots" as it describes the reminiscing and documentation process. In the last sub classification *serigraphy or silk screen printing* I present my artistic production with colours used in the 70's and based on photographs of my childhood. Also I explain the creation of these pieces of art and the ideas behind them.

OBACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES, ART ACADEMY

Fine arts

2010 | Total number of pages 49

Instructor: Taina Erävaara and Ilona Tanskanen

Keywords: visual arts, family photoalbums, installation, ancestry, cyanotype, serigraphy, grandparents, childhood in the 70'

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 NÄYTELYNI ULOTTUVUUDET	8
2.1 Kotiseutu ja yhteiskunnallisuus	9
2.2 Installaatio	14
2.3 Omakuva	16
2.4 Symbolit taiteessa	17
2.5 Valokuvaterapia	19
2.6 Arjen alkemiaa ja Mummoni talossa	26
3 JUURILLA	28
3.1 sukulaisuus	29
3.2 Liisa-mummo ja albumikuvat	31
3.3 minun lapsuuteni	34
4 TAITEELLINEN TYÖSKENTELYNI	34
4.1 syanotypia	35
4.2 serigrafia eli silkkipaino	44
5 LOPUKSI	46
LÄHTEET	

Johdanto

Syksyllä 2008 sain tietää mahdollisuudestani pitää taidenäyttelyn Seinäjoen taidehallissa lokakuussa 2010. Kirjallinen opinnäytetyöni on kuvaus ”Mummoni Talossa” näyttelyn synnystä. Näyttelyni kattaa kolme salia, joiden videoteokset ja grafiikka luovat yhtenäisen installaation. Lähtökohtana näyttelyni kokonaisuudelle ovat olleet minun eteläpohjalaiset juureni.

Luvussa Näyttelyni ulottuvuudet vertaan omaa työskentelyäni muiden suomalaisten taiteilijoiden tapaan rakentaa installaatioita tai pohtia sukulaisuuden ja yhteiskuntamme käsitteitä sekä näyttelypaikan merkitystä. Tutustun valokuva-albumien kuvien sekä voimauttavan että terapeuttisen valokuvauksen merkitykseen taiteessa ja pohdin installaatiotani myös omakuvatyöskentelyn kannalta.

Luvussa Juurilla olen tutkinut isoäitini vanhoja valokuvia. Olen myös verrannut omaa elämääni Liisa-mummoni ja äitini elämään. Olen kirjannut ylös omia muistikuviani lapsuudestani ja läheisistäni. Haastattelin Liisa-mummoa ja äitiäni sekä tallensin heidän muistojaan. Tämä on ollut taiteeni sisällölle ja minulle itselleni hyvin merkittävä asia. Kuvaan luvussa taiteellinen työskentelyni tapaani ja tekniikoitani työskennellä tämän aihepiirin parissa.

Tämän taiteellisen lopputyöni työstäminen on ollut kuin matkustusta, jossa päämäärä ei ole ollut kaikkein tärkein, vaan itse matkan teko.

Näyttelyni ominaisuudet

Tässä luvussa käsittelen näyttelyni syntyä. Alaluvussa ”kotiseutu ja suomalaisuus” pohdin näyttelypaikan merkitystä taiteilijalle yleisesti ottaen että omista lähtökohdistani ajatellen. Miksi juuri tietty taidehalli oli minun näyttelylleni oikea paikka? Vertaan tekemistäni muihin suomalaisiin taiteilijoihin. ”Installaatio” osuudessa esittelen tätä taidemuotoa ja kerron, miten oma installaationi kehittyi. Käsittelen ”valokuvaterapiaa” ja albumikuvien käyttöä taiteessa ja perehdyn muutamien suomalaistaiteilijoiden tapaan työskennellä saman teeman parissa. Luvuissa ”omakuva” ja ”symbolit taiteessa” käsittelen näiden merkitystä taiteessa ottaen esimerkkejä ja haastatellen suomalaisia taiteilijoita. Pohdin omien symbolieni merkityksiä installaatiossani.

KOTISEUTU JA YHTEISKUNNALLISUUS

Tutkimukseni omista juuristani sai alkunsa hyvin intuitiivisesti. Seinäjoen taidehallin varmistuminen näyttelypaikkana antoi sysäyksen. Sain siitä idean luoda kokonaisuuden, jonka lähtökohtana olisivat eteläpohjalaiset juureni. Tätä näyttelyä rakentaessani en ole vain tehnyt teoksia, vaan olen suunnitellut niitä jo tekovaiheessa Seinäjoen taidehalliin. Pystyin sulkemaan silmäni ja näkemään miltä teokseni siellä näyttäisivät. Olen suunnitellut teokseni muodostavan erilaisia huonetiloja ja vievän myös katsojaa tilasta toiseen. Halusin käyttää valokuvaa ja liikkuvaa kuvaa tekniikkana näyttelykokonaisuudelleni. Samanaikaisesti, vaikka aiheeni on minulle hyvin henkilökohtainen, halusin löytää myös taidekokonaisuudelleni yleisen ulottuvuuden, johon lähes kenen tahansa suomalaisen olisi helppo samaistua. Taideteokseni ovat yleisemmällä tasolla kokonaisuus, joka kuvaa maaseudun yhteisöllisyyttä Suomessa isovanhempiemme aikaan. Pientilat hävisivät Suomesta lähes täysin isovanhempiemme mukana 2000-luvulle tultaessa. Arkielämämme on muuttunut. Vaikka olen asunut Etelä-Suomessa jo vuodesta 1994 lähtien, koin hyvin merkitykselliseksi luoda

näyttelyni sukujuuristani Seinäjoen taidehalliin. Paikan merkityksestä puhuu Jyrki Siukonen kirjassaan Pyöreä huone. Jyrki Siukonen oli suunnitellut Pyöreä huone installaationsa juuri Sara Hildénin taidemuseoon. Kirjassaan hän sanoo olevansa sekä taideteoksensa osa ja tekijä että kokija. Hän kertoo suunnitelleensa työnsä Italiassa, mutta toteaa, kotipaikan merkityksen olleen hänelle suuri. Kyse ei kuitenkaan ollut hänelle tilan fyysisistä tutuista ominaispiirteistä vaan siihen liittyvistä henkilöhistoriallisista kaiuista. (1992, 5, 51, 53.) Minulle Seinäjoen taidehallin merkitys korostuu eteläpohjalaisissa juurissani. Kirjoitin vuonna 1994 ylioppilaaksi Seinäjoen lukiosta. Halusin luoda kokonaisvaltaisen installaation omista eteläpohjalaisista juurista nimenomaan Seinäjoen taidehalliin tuodakseni teokseni lähelle sen henkistä syntyseutua. Siellä ovat minun kaikuni.

Taide kertoo ihmisen suhtautumisesta ympäröivään maailmaan ja tätä myötä yhteiskuntaan ja sen eniten mieliä askarruttaviin asioihin. Taiteilijat käsittelevät usein näitä asioita omasta henkilökohtaisesta näkökulmastaan. Taiteen muuttuessa ja vapautuessa erilaisista rajoituksistaan

jää yhä nykytaiteilijan tehtäväksi paljastaa, mitä jää silti kertomatta. Erityisesti kehon muistiin jää kokemusperäistä tietoa, jota kuvataiteilijat ovat hyvin intuitiivisesti pyrkineet tuomaan esiin valokuvan, videoteoksien sekä maalauksiensa avulla. Esimerkiksi Ulla Jokisalon valokuva, jossa sakset on liimattu kankaanpalan sisään, koskettaa katsojaa myös kehon muistin ja ajattelun tasolla. (Hanka ym. 2003, 10.) Jokisalo on kaivanut kuvasta muistin esiin, liittänyt sen menneisyyteen tai tuonut muiston osaksi nykyisyyttä. Minulle Jokisalon saksiteos aiheutti tunteen, miten saksien terillä oli aiheutettu vaaratilanteita. Minulle kultalangan käyttö Liisa-mummon ja Paapan perhepotretissa ja Heikin arkkukuvassa, oli kenties merkitykseltään vastaavanlaista. Halusin suojata heitä surulta, jonka kuolema oli aiheuttanut. Koen taiteilijoiden olevan yhteiskuntamme peilejä. Tämän ajattelun kautta yhteiskuntamme eri alueet kuten; kotiseutu, koti, perhesuhteet, uskonto, isänmaa, maahanmuuttajat, pakolaiset ja vähemmistökulttuurit ovat jatkuvasti esillä olevaa aineistoa myös nykytaiteessa. Elämmehän aikaa, jossa myös politiikassa kuumat kivet lentävät näistä aiheista keskustellessamme. Mäen

kosketus hänen kotiseutuunsa Lapualle on säilynyt hänen koko uransa ajan. Eteläpohjalaisuus on hänen taustamaisemaa. Hän kuuluu lakeuden väkevien julistajien sarjaan. Myös Teemu Mäellä on ollut oman perheen kuvaaminen läsnä hänen taiteessaan. 1990-luvulla hän työsti perheperformanssia maalauksien ja videoteoksien avulla. Videoteossarja Family values I–III valmistui vuonna 1997 yhdessä silloisen puolison taiteilija Pirjetta Banderin kanssa. 2000-luvulla Mäki on keskittynyt perheteemoissaan uusperheen arjen kuvaamiseen. (Seinäjoen kaupunki 2010, 52.) Mäki on usein taiteessaan asettanut oman perheensä ja omat sukulaissuhteensa tutkimuksen kohteiksi ja verrannut sitä suomalaisen yhteiskunnan tilaan. Hänen teoksissaan voivat esiintyä äiti, lapset tai puoliso. Mäen maalaukset purkavat ja rakentavat länsimaisen yhteiskunnan perusarvoja: Kotia, uskontoa ja isänmaata (Hanka, ym. 2003, 165). Koen taiteilijana oman itsen tutkimisen avaavan ovea yhteiskunnan tutkimiseen. Vaikka ajattelisimmekin olevamme hyvin uniikkeja, olemme aina myös vääjäämättömästi yhteiskuntamme tilan peilejä. Olen tehnyt useita yhteisötaideprojekteja, joiden avulla olen pystynyt vaikuttamaan yhteisöihin

ja sillä tavoin yhteiskuntamme hyvinvointiin. Yhteiskuntakriittisen taiteen tekeminen ei kuitenkaan ole taiteilijalle helppoa tai ainakaan jälkipyykki ei ole. Minun lopputyöni Seinäjoen taidehallissa edustaa ennen kaikkea jatkuvuutta, sitä mikä elämässä on pysyvää: sukupolvien ketju, elämä ja kuolema. Vaipat pysyvät, vaikka ihmiset vaihtuvat. En usko näyttelyni aiheuttavan paheksuntaa. Pystyn kuitenkin omaksumaan tunteet, joita yhteiskuntamme on aiheuttanut Harro Koskiselle (Sikamessias), Teemu Mäelle (Sex and Death) tai Ulla Karttuselle (Neitsythuorakirkko). Koskinen toteaa Suomen yhteiskunnan ilmapiirin nykyään olevan kuin 60-luvulla, eli konservatiivinen ja oikeistolainen. ”Kun täällä lyödään ihmiseen leima, niin se pysyy.” Taiteilijoita on harmittanut se, miten viesti hautautui kohun alle, ei niinkään rikolliseksi tuomitseminen. Karttunen toteaaakin olevansa paatunut, jos todellisuuden kyseenalaistaminen on rikos, hän kannustaa muitakin siihen. (Helsingin Sanomat 2010 C3.)

JOITA VOISIN OLLA VAPAA, ON MI-
NULLA OLTAVA **SIIVET** JA SIIVET. ETSIN
JURVA SIIVEN JO KANTAVAT JA OLENKIN
LENTÄMÄT POIS KATSEUDUTANA LAPUNA.
TARVITSEN **UURIA** TUNTEKSENI IT-
SENI. KUKA MINÄ OLEN JA MISTÄ TUEN.
AJAIELLEN, ETIÄ OLEN **AIDISSANI** JA **ISO-**
AIDISSANI JA HE OVAT MINUSSA. MI-
NULLA ON SAMANLAISET JALAT JA SORMET.
ISOÄITINI ON KIVEMPANA JA UTUISEMPANA
KULTAISILLA TAUSTALLA **ÄITINI** ON
VAHVEMPI, PUNAINEN JA TULISEMPI. HÄNEN
SÄVINSÄ VOIVAT LOUKATA MINUA. HÄNEN
EDESSÄÄN OLEN **PIENI TYTTÖ**, JOLLE
HÄN OMPELI **DARBIENVÄÄTEITÄ** JA KUL-
JETTI **BALETTIN ISOÄITINI** KUIRO MINUL-
LE **VILLASUKKIA** JA KERTOO OMASTA NUO-
RUDESTAAN **PIENVILJELIJÄN** VAIMONA NEL-
JÄN LAPSEN **ÄITINÄ** YKSI LAPSISTA
KUOLI **NOOLIVUOTIAANA**. MINÄ TEIN
HETKISTÄ KUVAN. KUVASSA HETKKI
NÄYTTI IHAN NUKKUVALLA VIKTORIJA
- MINUN **POJALTANI**.

Katja Juhola
2010

INSTALLAATIO

Aluksi taidekokonaisuuteni oli minulle epäselvä. En tiennyt, mitä tekniikoita käyttäisin tai miten ajatukseni esittäisin, vain teema oli läsnä. Astuin kuin junaan, joka vei minua eteenpäin. Asiat loksahelivat paikoilleen ja huomasin tekeväni yhtä suurta installaatiota perinteisten yksittäisten esittävien kuvien sijaan.

Jan Kaila on teoksissaan usein liittännyt valokuviansa seuraan myös esineitä. Hän sanoo tällä tavalla kuvittavansa ideaansa. Esineet itsenäisinä olioina, esimerkiksi teoksessaan *Maalta veteen, vedestä maalle*, eivät hänen mielestään ole visuaalisesti kiinnostavia. Kailan mukaan kuitenkin kaikki esineet, jotka sukeltaja hänen pyynnöstään merestä nosti, oli näyttelytilassa näytettävä. (Kaila 2002, 35,39,55–56.) Minä jätin takaseinälle kaksi puista haravaa lepäämään, ikään kuin unohdettuina. Toinen on isompi kuin toinen. Haravat olivat jo tehtävänsä täyttäneet ja nykyajalle annettavanaan enää historiansa ja ajankuvansa. Kenties myös minä, haravat jättämällä, kuvitin ideaani, joka vanhoista valokuvista huokui.

Tilataiteessa taiteilija ottaa käyttöönsä näyttelytilan. Hän muuttaa tilan kokonaisvaltaiseksi taideteokseksi, jonka sisään

katsoja pääsee vierailemaan. Tämä vaatii katsojalta läsnäolevaa kokemista ja osallistumista. Tilataideteos voi koostua esimerkiksi galleriatilaan asetelluista palavista kynttilöistä. (Hämäläinen-Forslund 1996, 202.)

Koen installaatioissani olevan naisellisia piirteitä, kuten pyykkinarua ja kultalangalla neulomista. Yhdysvaltalainen taiteilija Magda Sayeg on luonut kutomisesta taidetta. Hänen johdollaan lukuiset julkiset kohteet sekä Yhdysvalloissa että Euroopassa ovat saaneet kudottuja päällyksiä. Hän halusi näillä kutomuksillaan kodinomaistaa betonista ja teräksistä kaupunkimiljöötä. (Magdasayeg 2010.) Minulla kirjontani liittyy rakkauden antamiseen, kuten myös pyykkinaruni – naisen tarpeeseen huolehtia perheestään ja luoda koti.

Vierailin vuonna 2009 keväällä taiteilija Jan-Erik Anderssonin installaatioissa ”Life on a leaf”, joka on hänen kuvataideakatemian tohtorinopintojensa taiteellinen osa. ”Life on a leaf” on Anderssonin kokonaisvaltainen taideteos, jonka tekijöinä on toiminut hänen kollegoitaan ympäri maailman. Teos on hänen kolmikerroksinen kotinsa. Talossa on mukana videoteos, ääni-installatio,

ympäristötaideteoksia, ornamentointia, arkkitehtuuri jne. Taloprojektin konseptiin kuuluu, että taide-elementtejä liitetään mahdollisimman pitkälti osaksi talon rakenteita ja että se on sijoitettu osaksi kansainvälistä arkkitehtuurin kontekstia. (Andersson & Budney 2007, 8, 193–208.) Tapasin myös taiteilijan vaimon ja hän kertoikin, että hänelle oli jätetty yksi huone, joka oli vailla taidetta ja muotoilua ja mahdollisimman yksinkertainen. Mielestäni Andersson on vienyt installaationsa, taiteellisen omakuvansa ja myös tilankäytön taiteessa niin pitkälle kuin taiteilijan on se mahdollista viedä. Anderssonin perhe asuu teoksessa, joka samanaikaisesti on kuitenkin avoin yleisölle.

Tehdessäni näyttelykokonaisuuteeni teoksia huomasin kuin vahingossa tekeväni yhtä suurta installaatiota. Yksittäiset teokseni saivat laajemman merkityksen ollessaan sidoksissa näyttelyni kokonaisuuteen. Halusin myös luoda tilakokonaisuuden, jossa olisin kuten Siukonen, taideteokseni osa ja tekijä. Halusin teoskokonaisuuteni johdattelevan huoneesta toiseen ja katsojan olevan kokijana kolmen salin ja kolmen sukupolven näyttelyssäni. Koin merkitykselliseksi

sen, että teoksiani ei ole numeroitu, nimetty tai hinnoiteltu. Halusin esittää ajatukseni muodossa, jonka sisälle katsoja voi astua. Kuin tarinana, joka puhuttelee tai sitten ei.

OMAKUVA

Taiteilijat ovat kautta-aikojen paneutuneet elämän perusasioihin, kuten uskonto, rakkaus ja kuolema, näistä perhe on yksi kuvatuimpia kohteita. Taiteilijan yksilöllisyys ja persoonallisuus on vahvistunut taiteen tekemisessä renessanssin ajoista alkaen. Omakeuva on ollut taiteilijoiden alati säilyvä inspiraation lähde. Tässä taiteellisessa kokonaisuudessa työskentelen, jollen siis ihan muoti-ilmiön parissa, niin kuitenkin teeman, jota aikalaistaiteilijat runsaasti käyttävät. Taiteilijan omakuvissa voidaan tutkia omaa taiteellista tai henkilökohtaista identiteettiä, puolia, rooleja, tunteita ja moniulotteisuutta. Omakeuva on kuitenkin jokaiselle taiteilijalle uniikki ja hienovarainen lähde. Tiedämme jokainen, että vanhojen valokuvien katselu yhdessä tai yksin voi nostaa esiin hyvin vaikeita kuin myös voimakkaita kokemuksia. Kuten jo alussa kirjoitin, on taiteellinen työskentelyni ollut itselleni matkana erityisen merkityksellinen. Vaikka olen työstänyt teoksiani mahdollisille katsojille, niin samalla olen asettanut itseni oman taiteen tekemiseni kohteeksi: Niin kuin muotokuvamaalari maalaa malliaan, olen maalannut itseäni ja omaa elämääni sekä sukupolvien välistä muutosta näkyväksi itselleni.

Olen oppinut ymmärtämään jotain enemmän itsestäni ja suvustani. Keskustelin 4.11.2010 toimittaja Heidi Hölsömäen kanssa lopputyöstäni, ja hän näki tässä ajatuksessani tiivistyvän yhden työni keskeisimmän ja tärkeimmän asian myös yleiseltä kannalta

-

”Postmodernina ja sirpaloituneena individualismin aikakaudella(kin) tarvitsemme juuriamme ja rakennamme identiteettiämme niiden kautta, (suku) yhteisö on jotain joka on ja pysyy, vaikka asuisi kauempanakin. Näyttelyesittelyssä taisit tähän viitatakin. Ehkä työssäsi on lopulta kyse postmodernin yhteiskunnan kuvasta. Nostalgisoimalla ja kuvaamalla mennyttä rakennamme tätä päivää ja omaa identiteettiämme. Tätähän tehdään tänä päivänä paljon.” (Hölsömäki 4.11.2010).

SYMBOLIT TAITEESSA

Taiteilija ja filosofi Jouko Pullinen sanoo kirjassaan Mestarin käden jäljillä, että kiinnostavampaa on se, mitä kuva merkitsee, kuin se, mitä se esittää. Teos vetää katsojansa puoleensa ihmettelemään ja viipymään, toisin sanoen lukemaan symboleita mitä kuva antaa itsestään. Symboli on merkki, joita on vakiintunut joidenkin kulttuurien piireissä vallitsevien konventioiden perusteella. Kuvien tekijä voi tietoisesti käyttää joitakin kuvaelementtejä symbolisesti, ja vaikkei käyttäisikään, on taidehistoria opettanut meitä lukemaan tiettyjä merkityksiä näkemistämme kuvista. (2003, 30-31.)

Kaarina Kaikkosen installaatio ”Varjot” (Beyond Reach, 2003 Fabrica, Brighton, Englanti) on rakennettu vanhasta kirkosta muutettuun näyttelytilaan. Installaatio koostuu useista kymmenistä miesten sinisävyisistä takeista, jotka roikkuvat hihojen läpi vedetyillä naruilla useassa rivissä. Interfacen arviossa installaatio koettiin veneen muotoiseksi ja todettiin teoksen vetävän vääjäämättömästi puoleensa. Takkien nähtiin symboloivan elämää ja kuolemaa sekä ihmisyyden käsitettä. (Interface 2010.) Vaatteet ovat vahva symboli ihmisyydelle.

Myös Jan Kaila on käyttänyt installaatioissaan vaatteita. Hän sanoo vaatteiden kiinnostavan, koska ne synnyttävät samantapaisia mielikuvia kuin valokuvat.

”Valokuvien tavoin ne ikään kuin korvaavat poissaolevaa elämää pitämällä sitä läsnä kuvana, mutta samalla ne, sisältäessään ainoastaan jälkiä elollisesta, viittaavat katoavuuteen” (Kaila 2002, 38).

Olen näyttelyyni installoinut sukuni albumikuvat oman lapseni sideharsovaipoille ja laittanut ne roikkumaan pyykkinaruille koivunrunkojen väliin. Tällä tavoin olen halunnut tuoda esille elämänkiertoa ja sukupolvien välisen eron ja yhteyden. Kuolema on läsnä elämässä ja menneisyys tulevaisuudessa. Asemoin koivunrungot galleriassa niin, ettei teokseni näy suoraan muihin saleihin ja on kierrettävissä ympäri ja sideharsojen kuvat katseltavissa monelta suunnalta. Vaippojeni valokuvien monet eri preussinsiniset sävyt henkivät menneestä ajasta, jolloin töitä tehtiin yhdessä elämän ylläpitämiseksi. Kuvista huokuu väkevä yhteisön tuki, materiaallinen niukkuus ja henkinen hyvinvointi. Mitä siis meillä, nykyajan ihmisillä, on enemmän ja paremmin?

Keskustelin kuvataiteilija Tellervo Viitaniemen kanssa taiteen tekemisestä, jossa sisällöksi on asettunut omat läheiset ja tekniikaksi valokuvien ja albumikuvien käyttö grafiikan keinoin. Viitaniemi teki kuvataideakatemiasta maisterin lopputyökseen kuvia sukulaisistaan ja läheisistään serigrafialla kankaille. Nykyään hän on supistanut taiteessaan läheistensä piiriään ja kuvat ovat tummia ja häilyvät kuin juuri häviävinä muistoina kiiltävän vernissakerroksen alla harsolle vedostettuina. Tellervo Viitaniemi kertoi puhelinkeskustelussamme 21.10.2010, että hänen tehdessään maisterintyötään perheensä albumikuvista, monet rinnastivat hänen teoksensa Christian Boltanskin tuotantoon.

"Mustavalkoisista naamoista tulee juuri Boltanski monelle nykytaiteesta tietävälle mieleen. Se on tavallaan rasite, sillä Boltanski edustaa vahvasti juutalaisuutta ja käyttää itse luonnollisesti kansanmurhan kuvastoa, mikä ei liity minuun taas mitenkään"

(Viitaniemi 21.10.2010).

Jan Kaila esittää kirjassaan valokuvallisuus ja esittäminen nykytaiteessa, että Boltanskin tapa esittää vaatteet voimakkaan symbolistisesti viittaa kuoleman ja elämän yhtäaikaiseen läsnäoloon. Boltanski on myös itse todennut hänestä tehdyissä haastatteluissa, että valokuvien ja vaatteiden välisen samankaltaisuuden olevan olemassa sanomalla esimerkiksi näin: "Käytetty vaate, valokuva ja ruumis viittaavat kaikki elämään, jota ei enää ole. Ne ovat objekteja, jotka viittaavat nyt poissaolevaan subjektiin". (Kaila, 2002, 62.) Ranskalaisen Boltanskin mukaan taiteen tehtävä on herättää toivoa ja esittää kysymyksiä. Boltanskia pidetään yhtenä merkittävimpinä nykytaiteilijana. Hänen teoksissaan yhdistyvät unohdettujen ihmisten kasvot usein mustavalkoisina kuvina ja heidän elämänsä vaatteiden muodossa. Boltanski käsittelee teoksissaan yhtäaikaisesti ihmisyyden pyhyyttä ja pahuutta. Myös Boltanskin lähdeaineistona toimivat hänen lapsuuden ja sukunsa kokemukset, vaikkakin ne yleisemmällä tasolla heijastelevat koko ihmisyyden käsitettä.

VALOKUVATERAPIA

Taidenäyttelyni koostuu lähes täysin perheeni albumikuvista tai liikkuvasta kuvasta. Näyttelykokonaisuuteni ja kirjoitusosioni edetessä totesin ihmisten haluavan kuulla enemmän taustaa albumikuvien käytöstä ja valokuvaterapiasta taiteenkentässä. Uskon, että käsitellessäni näin valtavan määrän henkilökohtaista kuvamateriaalia tarinoineen, olin jollain tavalla liian avonaisessa tilassa. Muistansanoneeni puolisololleni, kohdatessani teokseni rinnastettavan valokuvaterapiaan, että olen kuvataiteilija enkä halua tässä teoksessani lähteä psykologisoimaan itseäni. Saadessani näyttelyni rakennettua ja tätä myöten itseni myös irrotettua sen keskiöstä, pystyin katsomaan kokonaisuutta objektiivisemmin ja toteamaan, ettei kyse ole minun psyykkeestäni vaan laajemman yhteiskunnallisen tason merkityksestä. Kyse on siitä, mitä valokuva voi sen yksilöille tarjota.

Muistaminen ja unohtaminen ovat yhteydessä tunteisiimme. Muistilla viitataan yleensä kykyyn tarkastella tietoisesti aikaisempia tapahtumia ja kokemuksia. Muistiin tallentamiemme tietojen perusteella pystymme käsittelemään menneitä tapahtumia sekä ennakoimaan tulevia tapahtumia. (Nummenmaa 2010, 119.) Tutkiessani

omia lapsuuskuviani valitsin osan näyttelyyni tulevista kuvista sen perusteella, että kuvia katsoessani ne aiheuttivat minulle tunnereaktion. Nähdessäni kuvan, muistin myös siihen liittyvän tunnemaailmani. Muistaminen ja tunteet kulkevat siis käsi kädessä.

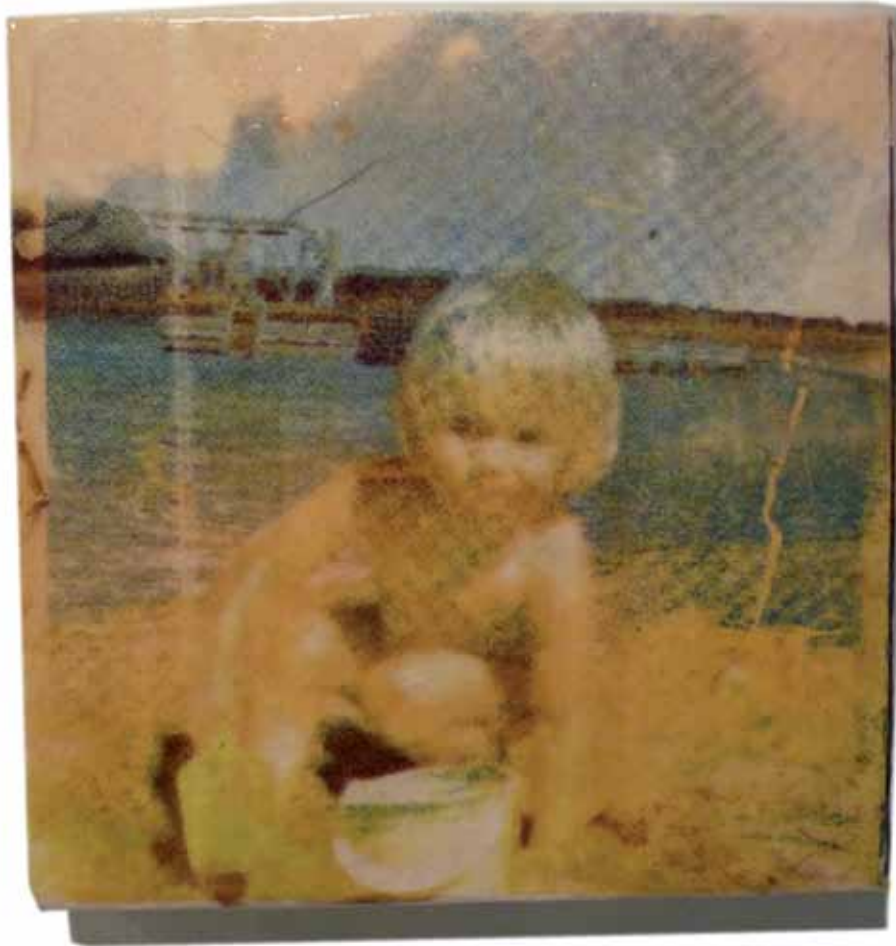
Valokuvataiteilijat ovat käyttäneet valokuvaamista, paitsi oman taideteoksen synnyttämiseen, myös tietoisesti tarjonneet sitä voimauttavana kokemuksena kohteelleen. Maailmalla on valokuvaterapiaa kehitelty 1970-luvulta lähtien systemaattiseksi hoitomenetelmäksi. Suomessa aktiivista valokuvaterapeutista toimintaa on ollut 1990-luvulta lähtien.

Kirjassa *Family Secrets* Annette Kuhn esittää perheen kahtiajakoisena: perheenä, joka antaa itsestään erilaisen kuvan ulkopuoliselle kuin perheen sisällä oleva todellisuus. Kuhn puhuukin perhesalaisuuksista, joista jotkin voivat olla niin syviä, että muuttuvat ajan kanssa ihmisen mielessä tosiksi. Ihmisen kertoessaan tarinoita menneisyydestään hän todentaa paikkaansa nykyisyydessä. Kuhnin mielestä ihminen pystyy muistinsa avulla tuomaan perheen salaisuuksia valoon ja tätä kautta elämään täydempää elämää

nykyhetkessä. Hän puhuu tällöin valokuvaterapian ja albumikuvien katselun tärkeydestä, ja tuo esille Rosy Martinin ja Jo Spencerin työn tämän parissa. (1995, 1-7) Jo Spencer aloitti työskentelyn yhdessä Rosy Martinin kanssa jo 80-luvun alussa. Spencerin sairastuessa syöpään tuli valokuvaterapiasta hänelle voimanlähde. Valokuva kertoi hänen taistelustaan tämän sairauden parissa. Ulkoinen kuva ei antanut todellista kuvaa mitä sairaus hänelle aiheutti. Valokuvaterapia ja siihen liittyvät näyttelyt olivat hänelle voimauttavia. (Valokuvakeskus Peri ry, 2008.)

Tutustuin internetin välityksellä valokuvaterapian päämenetelmiin, joista olennaisimpia olivat omaelämäkerrallisten valokuvien katselu, uusien valokuvien ottaminen ja vertauskuvallisten kuvien katselu. Valokuvaterapian menetelmille sanotaan olevan ominaisinta se, että ne tuovat esiin elämäkerrallisia muistoja, tunteita ja ajatuksia. Kokemuksen todetaan olevan usein hyvin kokonaisvaltaista ja sisältävän eri aistien aktivoitumista. (Valokuvaterapiayhdistys 2010.) Miina Savolaisen kehittämällä voimauttavalla valokuvalla on neljä keskeistä osa-aluetta: albumikuvat, valokuvaustilanteen vuorovaikutus, omakuva sekä arjen kuvaaminen. Vaikka kuvaustapahtumat antavat

ison sijan intuitiolle, ja luovuudelle, on niissä aina mukana tavoitteellisuus: mitä haluan tehdä näkyväksi ja vahvistaa. Valokuvausprosessin kautta voi ymmärtää, etteivät edes hyvin läheiset ihmiset voi tuntea toisiaan kokonaan. Ihmiset muistavat yhteisen historiansa eri tavoin. He näkevät samoissa kuvissa täysin erilaisia sisältöjä, ja kokevat eri asiat kuvaamisen eli muistamisen arvoisina. Maailman Ihanin Tyttö on vuodesta 1998 alkaen jatkunut yhteisöllinen valokuvaprojekti, jonka valokuvaaja, taide- ja sosiaalikasvattaja Miina Savolainen on toteuttanut yhteistyössä kymmenen Hyvösen lastenkodissa kasvaneen nuoren naisen kanssa. Eri vuosina otetut valokuvat dokumentoivat nuorten kasvua. Valokuvissa nuoret naiset esitetään heidän itse valitsemisinaan mielikuvitusshahmoissa ja maailmoissa. Luonto on voimakkaasti kuvissa läsnä ja koensen nuorille merkityksellisenä elementtinä. Tyttöjen rikkonainen lapsuus ja vanhempien hylkäämisen jättämät arvet saadaan valokuvauksen avulla häivytettyä ja oman olemassaolon oikeutta voimautettua. Maailman ihanin tyttö -valokuvissa nuoret ovat opetelleet katsomaan itseään lempeämmin, korjaamaan itse häpäisevien katseiden jälkiä ja kantamaan vastuuta omasta hyvinvoinnistaan. (voimauttavakuva 2010, Savolainen, 2008, 1-155.)

*Serigrafiateoksia näyttelystäni.
Teosten pohjana 70-luvun lapsuuskuvani.*

ARJEN ALKEMIAA JA MUMMONI TALOSSA

Tutustuinkuvataiteilija Jaana Partasentuotantoon, jonka koen käsitelleen samaa aihepiiriä kuin oma taidekokonaisuuteni. Jaana Partanen on valokuvan ja videon avulla tutkinut ihmisen elämänkaarta ja suhteita läheisiinsä. Kirjassaan Arjen Alkemiasa 2007 hän on käsitellyt nuorten lapsiperheiden arkea, äidin ja tyttären suhdetta sekä ihmisen vanhuutta, eli samaa ihmisen elämänkaarta, jota minä käsittelen omassa taidekokonaisuudessa. Jaana Partanen vieraili lapsiperheissä, joissa hän jutteli, kuunteli ja sai kotialbumit käyttöönsä. Valokuvakansiosta valitsemiensa kuvien negatiiveista hän vedosti teoksiensa henkilöhaamot teossarjaan Tuhkimo. Tuhkimossa Partanen kuvasi, miten erilaisa lapsiperheiden arki on. Hän ei löytänyt yhtä ihannemallia vaan kirjavan ja rikkaan moninaisuuden. Hän halusi näyttää isän merkityksellisen roolin nyky-yhteiskunnan perheissä. Hän katsoo, että isän nousu äidin rinnalle perheen arjen ydinkeskistöön on yksi suurimmista 1900-luvun lopun tuomista perhe-elämän muutoksista. (2007, 12-14).

Myös minun taidekokonaisuudessa ovat läsnä perheen merkitys ja lapsuuden kuvasto. Minulla tilanne on kuitenkin henkilökohtaisempi, ja

olenkin lähtenyt vertaamaan, miten sukupolvien aikana lapsuus on pysynyt samanlaisena ja toisaalta muuttunut. En ole keskittynyt 2000-luvun lapsuuteen vaan 50-luvun ja 70-luvun lapsuuden kuvaamisen. Halusin kokonaisuudellani tuoda julki, miten agraarinen Suomi on muuttunut vuosikymmenten saatossa ja miten eri vuosikymmenelle syntyminen myös vaikuttaa aikuiseksi kasvamiseen. Miten minun lapsuuteni oli verrattavissa äitini lapsuuteen. Koin äitini lapsuuden olleen ankarampaa. Työhön osallistuminen oli äitini lapsuudessa arkipäivää. Minun lapsuudessa äiti ja isä olivat joko kotona tai töissä. Konkreettinen työn näkeminen, tai sen tekemiseen osallistuminen, puuttui minulta.

Partanen kuvasi myös äidin ja tyttären suhdetta teoksessaan Ihan oikea prinsessa. Tässä teoksessaan Partanen videokuvasi murrosikäistä nuorta naista hänen äitinsä kanssa veden alla, hän halusi, että he olisivat vedessä vain tuntoaistinsa varassa. Partasen mukaan kahden läheisen, mutta toisistaan irtautumassa olevan naisen kohtaaminen muodosti hetkeksi erikoislaatuiseen suhteeseen, jota maan päällä on turha edes yrittää jäljitellä. (2007, 23-26.) Myös minä käsittelen taiteessani äidin ja tyttären

suhdetta. Mukana on kolme sukupolvea: minä, äitini ja isoäitini, ja kaikkien meidän kolmen välillä vallitsee voimakas tunnelataus. Pyysin äitiäni kertomaan minun lapsuudestani videoteokseeni, ja saman pyysin Liisa-mummoani tekemään. Videoteoksissa on siis läsnä kuvana äitini ja hänen äitinsä ja heidän suhteensa toisiinsa, ja sisällössä löytyy minun suhteeni heihin.

Vanhusten arkea kuvatessaan sarjassa Ruusunen, Ruususet Partanen laittoi sanaa kiertämään vanhusten kohtaustapahtumiin saadakseen halukkaita malleja valokuviinsa. Partanen halusi löytää vanhuudesta teoksiinsa myös muuta kuin kauhua sairaalakierteistä ja elämän loppumisesta. (2007, 37-47.) Minä olen lähtenyt taiteessani käsittelemään vanhuutta ikään kuin askelmin, muistellen omaa lapsuuttani, kohdaten itseni juuri nyt, nähden äitini keski-ikäisenä ja Liisa-mummoni jälleen askeleen edempänä. Vaikka kuvissani ovatkin minä, äitini ja mummoni, voisin yhtälailla nähdä siinä yhden ihmisen elinkaaren. Elämä on matka, joka on kuljettava.

Partasen teokset ovat kuvia ihmisten perheistä, joihin hänellä ei ole ollut lähtökohtaisesti läheistä henkilökohtaista suhdetta, vaikkakin prosessien

aikana tämä tietenkin muodostui. Teokset hän on osittain toteuttanut kollaaseina ja installoiden. Koen, että puhumme samasta taiteellisesta ideamaailmasta. Partanen on kuitenkin etäännyttänyt itsensä, ja minä sukelsin suoraan omiin kipuihini ja onnentunteisiini.

Juurilla

Lapualta ja sen lähiympäristöstä löytyy geeniperimäni eli isovanhempieni kotiseutu. Tein näyttelykokonaisuuteni tästä aiheesta oman kiinnostukseni vuoksi. Koen myös olevani sen ikäinen, jota yleisesti omat juuret ovat alkaneet kiinnostamaan. Näyttelyssäni vieraili läheisen koulun opettaja, joka liikuttui kyyneliin asti. Hän sanoi ymmärtäneensä jo ensimmäiseen saliin astuessaan, että nyt puhutaan hänen lapsuudestaan. Hän myös koki koko näyttelyn äärimmäisen koskettavaksi ja liikuttavaksi. Olin siis onnistunut, ainakin yhden ihmisen kohdalla, tavoitteissani tuoda henkilökohtainen historiani yleisemmälle tasolle. Intensiivisesti tehty taidetyöprojekti on ollut minulle syvälinen opintomatka ihmisen itseyteen ja samalla myös voimauttava kokemus. Uskon, että olemme kaikki ihmiset kovin samanlaisia juurien etsijöitä, isovanhempiemme lapsen lapsia ja samalla tulevaisuuteen kurkottajia.

Taiteellinen työskentelyni haastatteluineni, ja valokuva-albumien tutkimisineen, vaikutti purkautuvan lankakerän tavoin läheisiini. Liisa-mummoni aloitti muistelemisen. Hän kaivoi omat teini-iän ystäväkirjat esille, ja muisteli omaa nuoruuttaan ja lapsuuttaan. Myös kummitätini ja äitini joutuivat saman virran vietäväksi. Näyttelyni avajaisissa äitini serkku itki, juuri hän haki yskänlääkettä polkupyörällä Heikki-enoni hengenpelastamiseksi seitsemänvuotiaana 10 kilometrin päästä.

SUKULAISUUS

Sukulaisuus on taiteilijalle, tai kenties ihan kaikille meille, jollain tasolla hyvin merkittävä asia. Taistelemme siitä pois ja haluamme jälleen löytää samoille jäljille. Toivomme myös hyväksyntää läheisiltämme, joita vastaan olemme kapinoineet. Graafikko Outi Heiskanen on kirjassaan Heis Hius Hajalla, kirjoittanut äitinsä mielipiteen omasta taiteestaan. Äiti toteaa Outin kuvan teon menneen alaspäin siitä mitä hän lapsena piirsi, hän myös ihmettelee, jos kukaan haluaa ostaa hänen kuviaan, koska ne ovat hänen mielestään piloja. Äiti on pettynyt Outin teoksien laatuun (Heiskanen 2000, 50). Sukulaisuus ja muistaminen ovat läsnä koko näyttelyssäni. Serigrafoissani, jotka koostuvat lapsuuteni kuvista, olen useassa kuvassa yhdessä jonkun läheisistäni kanssa. Kuvat ovat minulle merkityksellisiä ja ovat herättäneet minussa voimakkaita muistikuvia elämästäni tuolloin. Tämän kautta teokseni saivat myös värillisen maailmansa. Syanotypioissa kertaantuvat mummoni ja äitini muistot. Keskustelemalla heidän kanssaan olen saanut muuten kaukaiseksi jääneet pienet mustavalkoiset albumikuvat itselleni läheisiksi ja merkityksellisiksi.

Elsa-mummon, isäni äidin, muistan hyvin. Elsa-

mummo oli pyöreä ja naurava nainen, jolla oli kantava ääni ja aina kova kiire. Muistan jo lapsena kyselleeni Elsa-mummolta, miten asiat olivat ennen, miten hän oli tavannut puolisonsa jne. Parhaiten kuitenkin muistan Elsa-mummon elämää ja iloa pullollaan olevan kodin ja sen värikyyden: löysän voin muovisessa rasiassa, jota säilytettiin astiakaapissa, sanomalehtiä ja aikakauslehtiä siellä täällä ja tuvan reunaa pitkin menevät ruskeat kiinteät penkit, joilla aina istui joku kyläilijä. Talo oli täynnä ihmisiä, radiota, televisiota, sanomalehtiä ja tupakansavua. Talon lattiat olivat kuluneet ja narisivat. Elsa-mummo keitti piimävellä. Jossain joku naurovi kovalla äänellä. Elsa-mummon luona laitettiin kaksi nojatuolia vastakkain, ja siinä oli minulle peti. Elsa-mummolla oli iso valkoinen karvainen Silla-koira, muistan sen jotenkin hämärästi, en kuitenkaan kovin hyvin. Sireenien tuoksu on unohtumaton, niitä kasvoi heti porstuasta ulos astuttaessa. Olin 15. lapsenlapsi, en siis mitään kovin uutta ja erikoista, vaan osa jatkumoa. Serkkuja piisasi ja tätejä ja setiä. Mummo oli hyvin kiinni elämässä ja kiinnostunut ihmisistä ja touhusta.

Liisa-mummo ja Paappa, äitini äiti ja isä, ovat

kumpikin vielä elossa ja hyvävointisia. Asuvat Lapualla omassa talossaan. Äitini suvulle olin ensimmäinen ja ainutkertainen. Liisa-mummo ja Paappa olivat ja ovat vieläkin syvästi uskovaisia. Koti oli hiljainen, siisti ja aina samanlainen. Tuvassa kuulee hyvin seinäkellon tikityksen ja puolen tunnin välein kellon kuminan. Radiosta kuunnellaan Jumalanpalvelus.

Parasta kuitenkin Liisa-mummon luona oli oma pinnasänky ja heinälato, jossa saattoi hyppiä ylisiltä alas ja rakentaa luolia ja majoja. Tosin salaa, koska Liisa-mummo aina varoitteli ja pelkäsi latoon unohtuneita heinähankoja. Paappa nosti minut härkien selkään ratsastamaan. Minä pidin navetan tuoksusta ja valosta. Oli rauhoittavaa kuunnella lehmien märehmistä ja karpästen surinaa. Sain olla askareissa mukana. Liisa-mummon ja Paapan luona koin myös olevani ainutkertainen ja sain osakseni aina niin kovasti kaipaamaani huomiota ja ihailua. Minä viihdyin lapsena ja yhä vieläkin mummoloissani.

Äitini kanssa juttelin hänen lapsuudestaan ja muistoistaan. Hän aloitti kertomalla tarinan, jonka Liisa-mummo aina muistaa kertoa äitini huimapäisyydestä. Äitini oli kiivennyt talon katolle

aivan savupiipun juurelle ja huikkinut sieltä myös pikkusiskolleen, että tule sinäkin tänne, täältä näkyy kauas. Raili ei kuitenkaan ollut uskaltanut kiivetä kuin vain tikkaiden yläpienalle. Äitini huusi myös omalle äidilleen ja isälleen, jotka lapset nähtyään olivat tietenkin kiiruhtaneet paikalle saadakseen heidät alas.

Pihapiirissä oli myös savikrouppi, pieni lampi, joka oli syntynyt kaivettaessa sinistä savea maanparannukseksi. Krouppia käytettiin pellavien liottamiseen, ja lehmille haettiin siitä juomavesi. Siihen oli myös rakennettu pieni laituri, joka oli äitini ja hänen siskonsa mieluisa ajanviettopaikka. He istuskelivat laiturilla ja uittivat jalkojaan vedessä. Voittaja oli se, kumman jalkaan oli tarttunut enemmän iilimatoja. Joskus iilimatojen annettiin olla oikein kauan ja tutkittiin miten ne muuttuivat ihan punaisiksi

LIISA-MUMMO JA ALBUMIKUVAT

Kävin Liisa-mummon kanssa läpi vanhoja valokuvia, kirjoittaen lyijykynällä nimiä ja vuosilukuja kuvien alle ja taakse. Liisa-mummon ja Paapan valokuvat voivat mielestäni olla lähes kenen tahansa 1900-luvun alussa syntyneen pieniä mustavalkoisia kuvia. Albumeissa oli sotakuvia, hautajaiskuvia, vihkikuvia ja potrettikuvia. Ilman mummoani en olisi tiennyt, keitä kuvissa oli. Mummoni avasi minulle oven ihan erilaiseen aikakauteen. Puhuimme pientilallisen arjen pyörittämisestä, kun mukana olivat pienet lapset ja muutama lehmä. Kaikki arkiaskareet oli tehtävä käsin. Mummoni kertoi, että kerran viikossa oli pyykkipäivä, jolloin hänen ystävänsä tuli apuun. Lämmitettiin vesi, ja käsin kuurattiin kaikki vaatteet, niin talvella kuin kesälläkin. Lasten vaipat oli tehty Paapan vanhoista paidoista. Kaikessa piti olla säästäväinen ja nuuka. Mummo kutoi kankaitakin iltapuhteina lisätienestiksi. Äitiäni, esikoistaan he lähtivät synnyttämään Ero-juoksijahevosella, koska asuivat vielä Paappani kotona. Äitini siskon syntyessä oli oma koti valmis, ja Railia lähdettiin synnyttämään polkupyörällä. Mummo tarakalla ja Paappa polkien yli kymmenen kilometriä sairaalaan.

Liisa-mummolla on albumissaan myös valokuva pienestä lapsesta arkussa. Heikki syntyi noin vuosi äitini jälkeen ja kuoli alle vuoden ikäisenä hinkuyskään. Tarina on niin

sietämätön, että suurentaessani Heikin arkkukuvan 60 cm x 60 cm -kokoiseksi, ei ollut muuta mahdollisuutta kuin itku. Mummo näkee kuvan lapsestaan 60 vuoden jälkeen ja muistot palaavat. Minusta Heikki on ihan oman lapseni näköinen. Olen hyvin liikuttunut. Raili syntyy kolme vuotta myöhemmin ja Simo yhdeksän vuotta myöhemmin. Liisa-mummo sai äitini 26-vuotiaana, äitini sai minut 26-vuotiaana ja minä sain Viktorin 27-vuotiaana. Olen osa jatkumoa.

Huomaan Liisa-mummon albumikuvien olevan ainoastaan työkuvia, perhekuvia, vihkikuvia, rippikuvia tai hautajaiskuvia. En löydä yhtäkään kuvaa tansseista tai juhlista tai ilonpidosta, tai kenties yhden, Liisa-mummon ja Paapan kihlakuvan Kurikan markkinoilta. Vertaan Liisa-mummon kuvia Hannu Sinisalon Suomalainen Perinnekuvaoston kuviin, jossa on paljon kuvia 1900-luvun alkupuolelta ja suurimmaksi osaksi Etelä-Pohjanmaalta. Kirjassa löytyy kuvia Jalasjärveltä, tansseista 1931 ja muistakin huvituksista, jotka mummoni albumista tuntuisi uupuvan. Muuten en kuvissa paljon eroa löydä. Tilanteeseen vaikutti tietenkin sodan jälkeinen aika sekä myös valokuvauskaluston heikentyminen tällöin. Hannu Sinisalon mukaan Etelä-Pohjanmaalla oli harvinaisen vilkas kuvauskausi 1920 ja 1930-luvulla, jolloin kameran ottivat käteensä lukuisat itseoppineet kyläkuvaajat. (Sinisalo, 1980, 5.)

Perhepotretti

Tein Liisa-mummon ja Paapan toisesta lapsesta Heikistä kuvan syanotypialla paperille, ja kirjoitin siihen kultalangalla hänen syntymäaikansa ja kuolinaikansa. Laitoin teoksen mustiin kehyksiin. Teoksen pariin valitsin Liisa-mummon ja Paapan perhepotrettikuvan, jossa keskellä istuvat äitini, Raili ja Simo. Tähän teokseen laitoin valkoiset kehykset. Lapsikuolleisuus ei enää ole niin yleistä kuin muutamia kymmeniä vuosia sitten, mutta aina se koskee, melkein enemmän kuin voi kestää. Liisa-mummoni kertoi, että hänen äitinsä lapsuudessa 1850-luvulla joka toinen lapsi kuoli pienenä. Valokuva: Katja Juhola 2010

MINUN LAPSUUTENI

Asuin lapsuuteni Naantalin Kultarannassa, ja aina lomiksi ajoimme autolla Pohjanmaalle. Vasta siskoni ja veljeni syntymän jälkeen aloimme viettää jouluja omassa kodissa. Pitkät ajomatkat olivat osa lapsuuttani. Olin monta vuotta ainut lapsi. Sain siskoni vasta seitsemänvuotiaana ja veljeni yhdeksänvuotiaana. Isä oli minun urheiluvallmentajani. Nautin hänen kanssaan hiihtoretkestä ja pituushyppyharjoituksista. Juoksussa isäni opetti minulle näin: Menet heti edelle, etkä päästä ketään ohi. Tällä tekniikalla tuli paljon mitaleja ja lusikoita. Äiti ompeli ja laittoi ruokaa. Hän murehti aina rahasta, ja isä oli suureellinen ja tarjosi kierroksen kaikille. Isäni oli innostunut ja ideoita täynnä ja äitini rahasta murehtija ja maailmasta pessimistisen realistisesti ajatteleva. Useimmiten kuitenkin isäni sai äitini innostettua kaikkeen touhuun mukaan. Kasvoinkin kahden erilaisen ihmisen lapsena.

Olimme onnellinen pieni perhe. Televisio oli mustavalkoinen ja sitä piti lyödä, että lakkasi pyörimästä, kun katselimme Dynastiaa tai Elviksen elokuvia. Televisio taisikin olla ainut kodinkoneemme pyykinpesukoneen ja ompelukoneen lisäksi. Asuimme yhden kesän teltassa, isäni remontoitessa kotiamme. Se oli kesä, jolloin minä aloitin koulun ja siskoni syntyi.

TAITEELLINEN TYÖSKENTELYNI

Taiteellinen työskentelyni tapahtuu pääasiassa ajatukseni voimalla. Mietin ja suunnittelen, näen ajatuksissani, miltä mikin näyttäisi ja miten voisin ajatukseni toteuttaa päästäkseni haluamaani tulokseen. Olen kuitenkin vapaa, ajelehdin ja annan myös sattumuksien vaikuttaa. Aloittaessani konkreettisen taiteellisen työn olen tehokas ja aikaansaapa. Ajatukseni ovat selkeitä, ja tiedän mitä haluan. Olen kuin kone, ja saan nopeasti aikaan sen, mitä olen pitkään mielessäni kypsytellyt. Asiat eivät kuitenkaan aina suju, niin kuin olin ajatellut, ja tällöin sattumus astuu ruoriin. Silloin vedän henkeä ja yritän katsoa asiaa uudelta suunnalta ja miettiä, olisiko tämä kuitenkin sitä, mitä haluaisin.

SYANOTYPIA

Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemiassa opiskellessani osallistuin syanotypian työpajaan ja innostuin tästä tekniikasta, koska värillisesti yhdistän tekniikan Liisa-mummoon ja äitiini. Syanotypia on vuodelta 1842 peräisin oleva valokuvatekniikka kehittäjänään John Herchel. Syanotypiassa kuva, joka voi olla valokuva tai maalaus tai vaikka kankaanpala, käännetään negatiiviksi ja valotetaan pinnalle. Pigmentti on preussinsininen. (Markku Haanpää 1.9.2009)

Aloitin taiteellisen työskentelyni kuvaamalla Liisa-mummoni valokuva-albumien kuvia. Valitsin kuvat, jotka olivat minulle merkityksellisiä, niissä kuvattiin äitini tai pientilallisen arkielämää. Samalla kun kuvasin teoksia, juttelin mummoni kanssa. Kyselin ja yritin ymmärtää. Yritin hakea kysymyksiä, ihan kuin vastaukset olisin jo tiennyt, mutta kysymykset puuttuivat.

Konkreettinen työ oli tietokoneella istumista, valokuvien rajaamista, sävyjen hakemista, mustavalkoiseksi muuttamista ja negatiiviksi kääntämistä. En halunnut kuvista liian selkeitä valokuvasuurennuksia. Hain tunnelmia ja muistoja, menneitä hetkiä. Käytin joihinkin teoksiini ihan riekaleisia vaippoja ja joihinkin teoksiini sumutin

mäntysaippuaa, jolla väri haaleni ja muuttui.

Valoin betonista ankkurit, joihin sain koivunrungot pystyyn. Koivujen välille viritin narut, ja aloin ripustella jo kauan sitten menneitä muistoja. Tunnelma on hyvin suomalainen sinivalkoisine pyykkeineen ja koivunrunkoineen. Uskonkin, että moni pystyy löytämään omaa historiaansa näistä kuvista. Suomi oli täynnä pientiloja 60 vuotta sitten, ja suurin osa ihmisistä asui maaseudulla. Tämä kaikki on nyt kauas kadonnutta. Lapseni vaipat ovat mielestäni linkitys sukupolvien välillä, miten siirrämme perimäämme, kipujamme ja ilojamme. Käyttäessäni oman lapseni vaippoja Liisa-mummon ja Paapan muistoihin rakennan siltaa näiden kahden, niin kauaksi toisistaan karanneen arkisen elämän välille. Koen myös yhdistävänä tekijänä sen, että lastemme vaippoja pestessämme olemme, Liisa-mummo ja minä, molemmat kantaneet huolta tulevaisuudesta. Valokuvasin läheisiäni ja tein minulle tärkeimmistä albumikuvista myös yksittäisiä taideteoksia, jotka ovat jollain tavalla historiani kulmakiviä tai muuten minulle merkityksellisiä.

Liisa-mummon ja Paapan kokokuva

Tein suuret 150 cm x 250 cm syanotypiakuvat Liisa-mummosta ja Paapasta. Kuvasin heidät heidän kodissaan. Paappa on kuvassa kumarassa ja kepin kanssa. Ei tahdo jalat kestää, mutta ikääkin on jo 94 vuotta. Tällä teoksella, sen suuruudella, haluan kunnioittaa elossa olevia isovanhempiäni. Haluan heidät vahvasti läsnä oleviksi näyttelytilaan. Valokuva: Katja Juhola, 2010

VIDEOINSTALLAATIO

Päätin tehdä näyttelyyni kaksi videoinstallaatiota. Pyysin Liisa-mummoa kertomaan sen tarinan, jonka olen kuullut jo kymmeniä, jollen satoja kertoja. Ollessani heillä ensi kertaa hoidossa hukkasin karkkiaskin Kurulle ja ihmettelin Liisa-mummon ja Paapan huvilaa.

Äitiäni pyysin muistelemaan ihan mitä vain lapsuuteni asioita. Olimme edellisenä iltana katselleet vanhoja lapsuuskuviani ja täten muistelleet tapahtumia. Äiti oli myös jutellut isäni kanssa, ja muistot olivatkin kuvaustilanteessa aktiivisesti mielessä.

Halusin videoiden visuaalisuuden heijastelen syanotypian värimaailmaa. Kuvaustilanteessa olin yrittänyt jo saada taustan mahdollisimman valkoiseksi, ja editoimalla sain sen haluamakseni.

Toisessa videossa mummoni kutoo sukkaa istuen tuolilla. Samanaikaisesti äitini kertoo, millaista lapsuuteni oli Kultarannassa. Kun äitini hiljenee ja vain istuu, alkaa mummoni kertoa minun ensimmäisestä yökyläilystäni kaksivuotiaana heidän luonaan. Teokset toimivat luuppina.

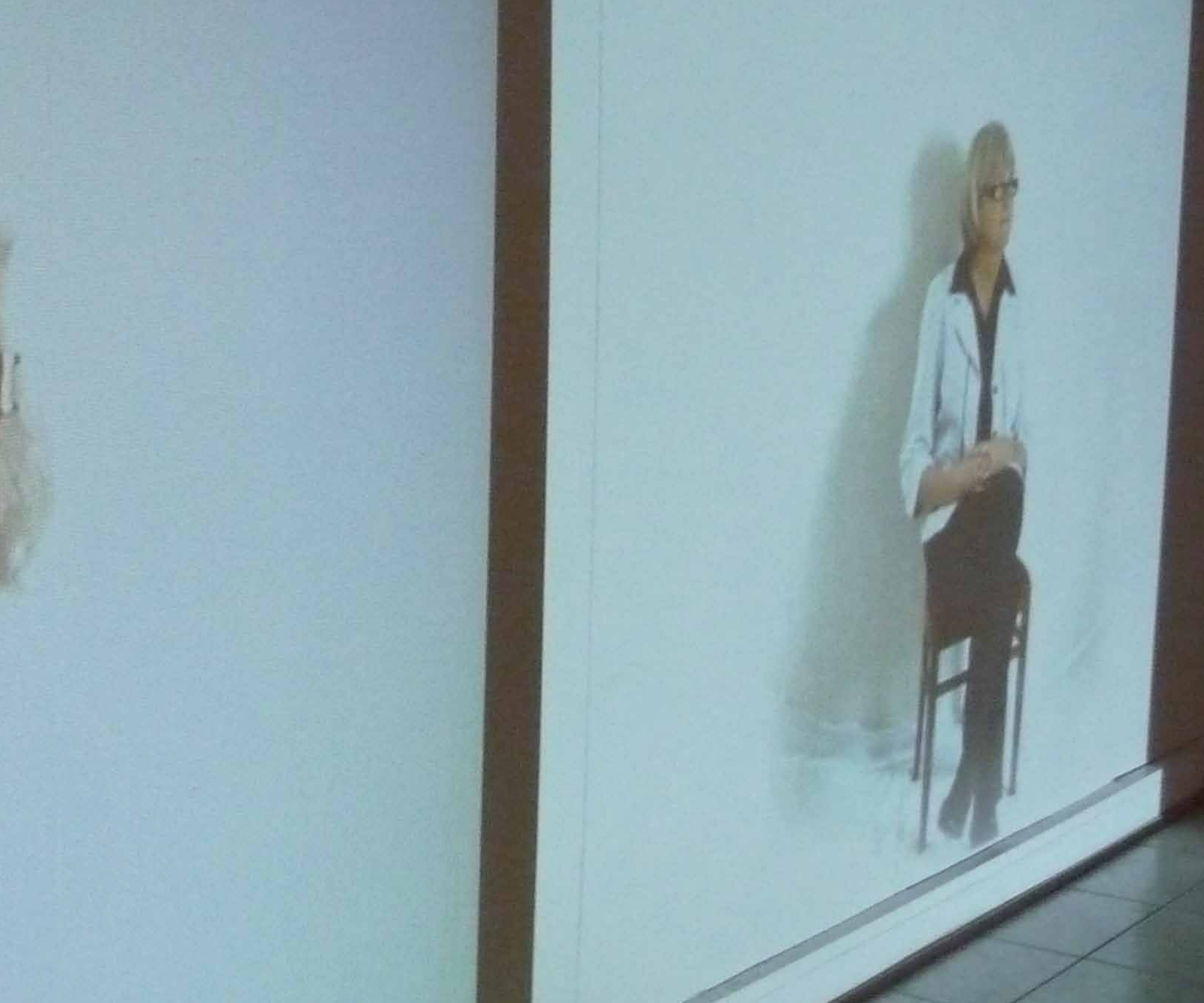
*Still-kuvat videoinstallaatiosta Seinäjoen taidehallissa 2010,
Kuvaaja: Katja Juhola*

MINÄ, LIISA-MUMMO JA ÄITI

Toteutin mummoni luona vierailen valokuvausession meistä sukuni naisista. Otin mukaani laamapaidan, joka oli hyvin huomaamaton ja joustava. Valitsin mummoni kodista mahdollisimman vaalean seinän, ja kuvasin meidät kaikki samassa paidassa sitä vasten. Tein näistä kuvista isot suurennukset syanotypialla, ja maalasin vielä paperin päälle, jolla lisäsin kuviini tunnelmaa.

Siinä me olimme, 26 vuoden välein syntyneet naiset. Kuvasarjaa katsoessani voin katsoa elämäni taaksepäin tai eteenpäin.

SERIGRAFIA ELI SILKKIPAINO

Serigrafiassa käytetään painopintana pingotettua silkkikangasta. Akryyliväri painetaan seulakankaan avoimien kohtien läpi painettavalle paperille kumisella raakelilla. Jokainen väri vaatii oman seulansa ja painokertansa. Usein taiteilijat käyttävät valokuvaa teostensa pohjana.

Synnyin elokuussa 1975 äitini ja isäni ensimmäiseksi lapseksi. Muistan ajatelleeni 80-luvulle saavuttaessa, että en enää koskaan halua pitää mitään ruskeita, keltaisia tai oransseja vaatteita. Olin saanut tarpeekseni tästä värimaailmasta, ja nautinkin suunnattomasti sähkönsinisistä ja pinkeistä väreistä, jotka valtasivat 80-luvun.

Muistaminen ei aina ole helppoa. Kysyin vanhemmiltani, saisinko käyttää heidän perhekuviaan, joissa olen pieni. He sanoivat tottahan toki. Kuvat olivat ullakolla pahvilaatikoissa, osa oli kastunut ja liimaantunut päällekkäin ja täten tuhoutunut. Kuvia oli silti paljon, ja niitä tutkiessani aloin myös muistamaan. Kuvista paljastui myös tanssiin ja teatraalisuuteen taipuva luonteenpiirteeni. Halusin aina kiivetä korkealle ja olla näkyvä ja kuuluva. Päätin tehdä lapsuuskuvistani sarjan serigrafialla. Annoin intuitioni viedä, ja loin väreillä tunnelmaa näiltä vuosikymmeniltä, jolloin kasvoin äitini ja isäni helmassa.

Kävin läpi yli 2000 valokuvaa, joista yli 250 valokuvasin, koska esiinnyin niissä. Katsoin tällä tavalla elämäni taakse päin ja omaa kasvumistani. Jätin pois kaikki teini-iän kuvani, ja keskityin lähinnä kuviin, jotka oli otettu meidän vielä asuessamme Naantalissa. Takaisin Lapualle ja Seinäjoelle muutimme minun ollessani 12-vuotias. Näistä 250:stä kuvasta valitsin neljäkymmentä itselleni kaikkein merkityksellisintä tai visuaalisesti minua viehättävintä kuvaa. Rajasin kuvat neliskanttisiksi, koska se muistuttaa tyypillistä 70-luvun valokuvaa. Vedostaessani kuviani en hakenut valokuvan tarkkaa jälkeä, vaan keskityin enemmän väriin ja tunnelman löytämiseen. Yhdestä kuvasta tuli aivan musta. Olin ihmeissäni. Katsoin kuvaa hetken ja tajusin, kyllä se on osa lapsuuskuvastoaani. Toiseen kuvaan syntyi kuin spiraali taustalle, en tiennyt mistä se ilmestyi, mutta sitä minä olin ja olen – aina vauhdissa! Näiden teoksien muodostumiseen annoin sattumalle paljon vapautta.

Painamiseen käytin mahdollisimman ohutta paperia, jotta saisin ne hyvin liimautumaan styroksin päälle. Halusin esittää nämä kuvani värikkäästi ja hienostelematta. Halusin kuvista huokuvan 70-luvun lapsuuteni ja sen värimaailman. Kun

olin liimannut kuvat styroksille, vernissasin ne venelakalla saadakseni niihin kiillon.

Päätin tuoda tilaan istuimiksi hetekat, joissa patjat ovat kukikkaalla kankaalla päällystettyjä. Vaikka kuvat ovatkin minun lapsuudestani, on meitä monia, jotka ovat eläneet elämänsä samassa värimaailmassa ja samojen huonekalujen ympäröimänä.

Lopuksi

Lukiessani tekstiä Liisa-mummolle kuulin hänen liikuttuvan. Hän korjasi muutaman faktan, kuten sen, että Railia mentiin synnyttämään polkupyörällä ja äitiäni hevosella. Hän oli myös iloinen, koska olin tallentanut sukumme historiaa jälkipolville. Hän vieraili näyttelyssäni ja piti siitä. Hän vahvisti minua ja ymmärsin, että tässä prosessissa en ole ollut vain saajana vaan myös antajana.

Verratessani tekemistäni muihin suomalaisiin taiteilijoihin ja heidän mahdolliseen yhteiskunnalliseen vaikuttamisessa totesin taiteilijan olevan yhteiskunnan kaiku. Huomasin installaation taiteenmuotona olevan oman työskentelyni kannalta antoisaa ja sisältävän paljon mahdollisuuksia, joita en aikaisemmassa taiteellisessa tuotannossani ole tullut ajatelleeksi.

Albumikuvien tärkeys paljastui minulle. Huomasin miten samanlaisesta kuvastosta me kaikki suomalaiset ammennamme. Voimauttava valokuvaus on mielestäni mielenkiintoinen taiteenmuoto, niin liikkuvana kuvana, kuin valokuvana. Uskon palaavani tämän aiheen pariin tulevilla yhteisötaideprojekteissani.

Huomasin myös taiteen tekemiseni kautta suomalaisen yhteiskunnan sotien jälkeisen muutoksen, sitä miten yhden ihmiselämän aikana voi kokonainen työ ja elämäntapa kadota pois. Suomalaiset pientilalliset elävät enää meidän muistoissamme ja kotialbumeissamme. Maitotilamme ovat muuttuneet valtaviksi laitoksiksi. Ulkotyö on vaihtunut tietokoneen ääressä istuttavaan sisätyöhön useimpien meidän kohdalla. Vaikka taidetyöskentelyni lopputuloksena syntyneet kirjallinen työ ja näyttely käsittelevätkin omia juuriani, uskon että installaatiooni on useiden suomalaisten helppo samaistua ja tätä kautta näyttelyni on helposti katsojalle avautuva. Meillä kaikilla on yhteinen kulttuuri- ja aikasidonnainen kuvahistoriamme. Tämä teoskokonaisuus oli kunnianosoitukseni niin läheisilleni kuin menneille vuosikymmenille.

KIITOKSET:

Aviomiehelleni Jukka Juholalle, pojalleni Viktor Juholalle ja Pommi-kissalle loputtomasta ymmärtämisestä ja kuuntelemisesta, äidilleni ja isälleni Pirkko ja Rauno Myllymäelle, isovanhemmilleni, sisaruksilleni perheineen ja kaikille muille sukulaisilleni. Ystävilleni Päivi Väisäselle, Tuula Nikulaiselle ja Heidi Hölsömäelle avusta ja tuesta. Ohjaajilleni Sari Torviselle, Ilona Tanskaselle ja Taina Erävaaralle sekä luokkatovereilleni ja Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemian henkilökunnalle.

LÄHTEET

Andersson Jan-Erik & Budney Jen, 2007, Wild, Fantasia ja arkkitehtuuri, Wäinö aaltosen museo, Maahenki Oy, Karisto, Hämeenlinna.

Hanka, Kivirinta, Sederholm, Sinisalo & Stewen, 2003, Dinx, Maalaustaide Suomessa, Weilin + Göös, WS Bookwell Oy Porvoo.

Haanpää Markku, Turun ammattikorkeakoulu, syanotypian työpaja 1.9.2009

Heiskanen Outi, 2000, Heis hius hajalla, Werner Söderström Oy, Helsinki, Erweko Painotuote oy, Helsinki.

Hämäläinen-Forslund Pirjo, 1996, Tervetuloa taidenäyttelyyn, Pirjo Hämäläinen-Forlund, Marakanda Oy ja Werner Söderström Oy, WSOY: graafiset laitokset.

Kaila Jan, 2002, Valokuvallisuus ja esittäminen nykytaiteessa, teoksia vuosilta 1998–2000, Musta taide, Suomen valokuvataiteen museo, Helsinki, Karisto Oy Hämeenlinna.

Kuhn Annette, 1995, Family Secrets, Acts of Memory and Imagination, Verso, London New York, British Library Cataloguing in publication Data.

Nummenmaa Lauri, 2010, Tunteiden psykologia, Lauri Nummenmaa ja kustannusosakeyhtiö Tammi, Scandbook AB, Falun.

Partanen Jaana, 2007, Arjen alkemiaa everyday alchemy, Jaana Partanen ja Maahenki Oy, Karisto OY Hämeenlinna.

Pullinen Jouko, 2003, Mestarin käden jäljillä, taideteollisen korkeakoulun julkaisu A 40, Art-Print Oy.

Savolainen Miina, 2008, Maailman ihanin tyttö, Blink Entertainment Oy, Helsinki

Seinäjoen kaupunki, Olli Sorjonen, 2010, Muusa, Helmiä Seinäjoen taidekokoelmasta, Hämeen kirjapaino Oy Tampere.

Sinisalo Hannu, 1980, Suomalainen Perinnekuvasasto,
Kimy -kustannus Oy , Savon Sanomain Kirjapaino
Oy

Syrjälä Hanna , 2010, Kohu lyö sitkeän leiman
taiteilijaan, Helsingin Sanomat 31.10.2010, C3.

Valokuvakeskus Peri Ry, 2008, Art – Photography
– Theraphy, Valokuvakeskus Peri Ry julkaisu

Kaarina Kaikkosen installaation arvio, viitattu
2.11.2010 [www.a-n.co.uk/interface/reviews/
single/111520](http://www.a-n.co.uk/interface/reviews/single/111520)

Knitta please, Magda Sayegin kudottua taidetta,
viitattu 12.11.2010 www.magdasayeg.com

Valokuvaterapian periaatteet, viitattu 29.9.2010
www.valokuvaterapiayhdistys.net

Miina Savolaisen voimauttavan valokuvan
periaatteet ja yhteisötaideprojekti Maailman
Ihanin tyttö teoksista, viitattu 18.10.2010 [www.
voimauttavavalokuva.net](http://www.voimauttavavalokuva.net)